

Supporting Multilingual Classrooms

**Υποστηρίζοντας
τη μάθηση
σε πολύγλωσσες τάξεις**

1^ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

Αθήνα, 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί Προλόγου	σελ. 3
1. Το παιδαγωγικό πλαίσιο: Πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία στην εκπαίδευση	σελ. 4
1.1. Διδασκαλία των ελληνικών ως βασικής γλώσσας του σχολείου σε πολυπολιτισμικές και πολύγλωσσες τάξεις	σελ. 4
1.2. Υποστήριξη των μαθητών/τριών που μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα	σελ. 5
1.3. Προώθηση της πολύγλωσσης εκπαίδευσης σε σχολικό επίπεδο και σχεδιασμός των πρώτων βημάτων για ολιστική σχολική προσέγγιση και δικτύωση	σελ. 5
2. Ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση εκπαιδευτικών σε θέματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης	σελ. 6
2.1. Δραστηριότητες ευαισθητοποίησης και ενδυνάμωσης από το υλικό του ECML	σελ. 6
2.2. REPELINO: Ευρωπαϊκό portfolio για εκπαιδευτικούς προσχολικής εκπαίδευσης	σελ. 10
3. Οικοδομώντας τη γνώση σε πολύγλωσσες τάξεις	σελ. 12
3.1. Η διαδικασία του scaffolding	σελ. 12
3.2. Διδάσκοντας μαθηματικά σε πολύγλωσσες τάξεις	σελ. 14
3.3. Το CLIL (Content & Language Integrated Learning): Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας & (Γνωστικού) Περιεχομένου	σελ. 15
3.4. Διδάσκοντας «γλώσσες» και όχι «γλώσσα»	σελ. 18

Αντί Προλόγου

Αγαπητές, αγαπητοί συνάδελφοι

Το φυλλάδιο που έχετε στα χέρια σας είναι το αποτέλεσμα της συλλογικής δουλειάς μιας ομάδας Συντονιστών και Συντονιστριών Εκπαιδευτικού Έργου του 1ου Περιφερειακού Κέντρου Εκπαιδευτικού Κέντρου (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) Αττικής που συμμετείχαμε στο διήμερο επιμορφωτικό σεμινάριο του Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ECML), με θέμα «Supporting Multilingual Classrooms». Το σεμινάριο, το οποίο διοργανώθηκε από το 1ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Ευρωπαϊκών και Διεθνών Θεμάτων του Υ.ΠΑΙ.Θ., πραγματοποιήθηκε στις 20 και 21 Φεβρουαρίου 2020 στο Πειραματικό Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Αθήνας και το παρακολούθησαν συνολικά τριάντα (30) Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου με αρμοδιότητα στα γλωσσικά μαθήματα από οκτώ (8) Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) στην Ελλάδα.

Στόχος του σεμιναρίου ήταν η εξοικείωση των συμμετεχόντων/ουσών στα υλικά και εργαλεία που έχει αναπτύξει το Κέντρο για την υποστήριξη της μάθησης σε πολύγλωσσες τάξεις, στο πλαίσιο ενός συμπεριληπτικού σχολείου στο οποίο αναγνωρίζεται η αξία όλων των γλωσσών. Άλλωστε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών (ECML), ως θεσμικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχει αποστολή την προαγωγή της καινοτομίας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας των γλωσσών. Το ECML παρέχει μια ηλεκτρονική πλατφόρμα (www.ecml.at) συλλογής και διάδοσης πληροφοριών, καθώς και κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε θέματα γλωσσικής εκπαίδευσης. Όραμα των στελεχών του είναι «*μια Ευρώπη προσηλωμένη στη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία, όπου αναγνωρίζεται και υποστηρίζεται ο βασικός ρόλος της ποιοτικής γλωσσικής εκπαίδευσης στην επίτευξη διαπολιτισμικού διαλόγου, δημοκρατικής συνύπαρξης και κοινωνικής συνοχής*» (Ollivier, 2018).

Στο πλαίσιο της διάχυσης του σεμιναρίου εντάσσεται η έκδοση του συγκεκριμένου φυλλαδίου. Σε αυτό επιχειρούμε να περιγράψουμε αδρομερώς το παιδαγωγικό πλαίσιο της μάθησης σε πολύγλωσσες τάξεις, δίνοντας προτάσεις ευαισθητοποίησης και ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς και διδακτικά παραδείγματα με βάση το υλικό του σεμιναρίου (<https://www.ecml.at/TrainingConsultancy/Multilingualclassrooms/tabid/1816/Default.aspx>).

Παράλληλα, σχεδιάζουμε επιμορφωτικές δράσεις στους εξής άξονες:

- Διδασκαλία των ελληνικών, ως βασικής γλώσσας του σχολείου σε πολυπολιτισμικές και πολύγλωσσες τάξεις.
- Υποστήριξη των μαθητών/τριών που μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα.
- Προώθηση της πολύγλωσσης εκπαίδευσης σε σχολικό επίπεδο και σχεδιασμός των πρώτων βημάτων για μια ολιστική σχολική προσέγγιση και δικτύωση.

Ελπίζουμε να σας φανεί χρήσιμο!

Η Ομάδα Σύνταξης

1. Το παιδαγωγικό πλαίσιο: Πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία στην εκπαίδευση

Το παιδαγωγικό πλαίσιο εντός του οποίου κινούμαστε αναφορικά με τη γλωσσική εκπαίδευση αναγνωρίζει την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία, που καλούμαστε να διαχειριστούμε στις τάξεις μας, ως πλούτο για τους μαθητές και τις μαθήτριάς μας.

Η γλώσσα είναι μια ανθρώπινη λειτουργία, συνυπάρχει μέσα μας και εμείς της δίνουμε ζωή, την αλλάζουμε και αργότερα την εγκαταλείπουμε. Σύμφωνα με τους/τις ερευνητές/τριες, οι ομιλούμενες σήμερα γλώσσες στον κόσμο είναι πάνω από 6.000, δεδομένο που αναδεικνύει και τον τεράστιο αριθμό «**γλωσσικών επαφών**» (**language contacts**) που λαμβάνει χώρα κάθε στιγμή στον πλανήτη μας. Όταν μιλάμε για «**γλωσσική επαφή**», αναφερόμαστε σε άτομα τα οποία μιλούν διαφορετικές γλώσσες και έρχονται σε επικοινωνία μεταξύ τους για ποικίλους λόγους: πολιτικούς, θρησκευτικούς, οικονομικούς, πολιτισμικούς, εκπαιδευτικούς, τεχνολογικούς κ.ά.

Ανεξάρτητα, λοιπόν, από τους λόγους που έχουν οδηγήσει στην αύξηση των γλωσσικών επαφών στις τάξεις μας, σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση των μαθητών/τριών μας, σε κάθε περίπτωση, αναμένουμε από όλους/ες να μάθουν τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο σχολείο, προκειμένου να έχουν πρόσβαση στο πρόγραμμα σπουδών και να έχουν ευκαιρίες για επιτυχή ακαδημαϊκή και επαγγελματική ανάπτυξη στο μέλλον.

Ωστόσο, για την αποτελεσματική εκπαίδευση αλλόγλωσσων μαθητών στη γλώσσα του σχολείου (Schooling Language), παρατηρείται ότι ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα έχει η ενίσχυση της γλωσσικής ταυτότητάς τους και της αυτοπεποίθησής τους. Αν δοθεί χώρος στη διδασκαλία και για τη δική τους γλώσσα, οι θετικές παράμετροι που αναδεικνύονται από αυτή την προσέγγιση είναι η συστηματική φοίτηση των παιδιών, η ακαδημαϊκή επιτυχία, η εμπλοκή των γονέων στη μάθηση των παιδιών και η αποτελεσματικότερη επικοινωνία τους με το σχολείο.

1.1. Διδασκαλία των ελληνικών ως βασικής γλώσσας του σχολείου σε πολυπολιτισμικές και πολύγλωσσες τάξεις

Η Παγκόσμια Διακήρυξη για την Πολιτισμική Ποικιλότητα της UNESCO (Παρίσι, 2005) προβλέπει την υποστήριξη της γλωσσικής ποικιλότητας –με παράλληλο σεβασμό στη μητρική γλώσσα– σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, όπου αυτό είναι δυνατό, και την προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών από την παιδική ηλικία, καθώς επίσης και τη βελτίωση, προς αυτή την κατεύθυνση, των σχολικών εγχειριδίων και της διδασκαλίας (Unesco, 2005 στο: <http://unescochair.uom.gr/>).

Παρόλα αυτά, οι έρευνες δείχνουν ότι η μονογλωσσία εξακολουθεί να είναι ο κανόνας σε όλο τον κόσμο, δεδομένο που αναδεικνύει τη γλώσσα εκπαίδευσης ως βασικό παράγοντα για την αλληλεπίδραση και την ενσωμάτωση στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Με δεδομένο ότι τα ελληνικά δεν συνιστούν τη μητρική γλώσσα όλων των μαθητών/τριών, προκύπτει η ανάγκη η διδασκαλία των ελληνικών ως βασικής γλώσσας του σχολείου (Schooling Language) να προσαρμοστεί και να εμπλουτιστεί, αξιοποιώντας τις πολύγλωσσες ταυτότητες των εκπαιδευομένων και ενδυναμώνοντας την επικοινωνία όλων των γλωσσών ισότιμα.

1.2. Υποστήριξη των μαθητών/τριών που μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα

Η υποστήριξη των μαθητών/τριών που μαθαίνουν τα ελληνικά, ως δεύτερη ξένη γλώσσα, βασίζεται στην αρχή ότι η γλώσσα καταγωγής κάθε μαθητή/τριας αποτελεί τον πρωταρχικό δίαυλο της συλλογιστικής σκέψης αλλά και τη σκαλωσιά (scaffolding) στην οποία θα οικοδομηθεί σταδιακά και θα αναπτυχθεί η γνώση της ελληνικής γλώσσας, ως βασικής γλώσσας της σχολικής εκπαίδευσης.

Καθώς η γλωσσική πολυμορφία και ποικιλότητα που συναντώνται σήμερα στο σχολείο μπορούν να επηρεάσουν τον γλωσσικό γραμματισμό των μαθητών/τριών, σκοπός της γλωσσικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη της *Γνωστικής Ακαδημαϊκής Γλωσσικής Επάρκειας (Cognitive Academic Language Proficiency /CALP)* πέρα από τις βασικές διαπροσωπικές δεξιότητες επικοινωνίας. Πρόκειται για στόχο ιδιαίτερα υψηλών απαιτήσεων, για την επίτευξη του οποίου σημαντική κρίνεται η συμβολή της καινοτόμου και εναλλακτικής προσέγγισης **CLIL** (Content and Language Integrated Learning) και η εισαγωγή ενός ευέλικτου εργαλείου σχεδιασμού που επιτρέπει στους/στις εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν καινοτόμα υλικά για τη διδασκαλία τους.

1.3. Προώθηση της πολύγλωσσης εκπαίδευσης σε σχολικό επίπεδο και σχεδιασμός των πρώτων βημάτων για ολιστική σχολική προσέγγιση και δικτύωση.

Στην εκπαίδευση, σήμερα που το ενδιαφέρον για την προώθηση της πολυγλωσσίας, την ανάπτυξη ειδικών γνώσεων των μαθητών/τριών, καθώς και την εννοιολογική κατανόηση και αυτοματοποίηση εξειδικευμένων διαδικασιών, δεξιοτήτων και στρατηγικών συνάδει με την επικοινωνία με όλο και πιο εξελιγμένους τρόπους, οι μαθητές/τριες εσωτερικεύουν τις αντιλήψεις και τους τρόπους δράσης και σκέψης τους και οι εκπαιδευτικοί καλούνται να δημιουργήσουν πορείες μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο το περιεχόμενο και τη γλωσσική εκμάθηση, αλλά και τις ικανότητες των μαθητών/τριών, τόσο ως σημείο εκκίνησης όσο και ως δικλείδα εξέτασης της προόδου τους.

Για τον σκοπό αυτό, στο πλαίσιο του ECML, μέχρι σήμερα, έχουν αναπτυχθεί πολλά προγράμματα δράσης, όπως π.χ. το **Majority Language Instruction as Basis for Plurilingual Education** (MARILLE: <https://marille.ecml.at/MARILLE/Video/tabid/2594/language/en-GB/Default.aspx>), που αφορά τη γλώσσα διδασκαλίας στα σχολεία των ευρωπαϊκών κρατών (συνήθως την επίσημη εθνική γλώσσα), το **Qualität in Multikulturellen Schulen** (QUIMS: https://vsa.zh.ch/internet/bildungsdirektion/vsa/de/schulbetrieb_und_unterricht/qualitaet_multikulturelle_schulen_quims.html), που δίνει έμφαση σε θέματα ποιότητας προσεγγίζοντας την πολυπολιτισμική σχολική μονάδα ολιστικά ή το πρόγραμμα **ForMig** (<https://www.schule-mehrsprachig.at/muttersprache/home>), που –μεταξύ άλλων– αποβλέπει στη γλωσσική ανάπτυξη ως διαθεματικό στόχο σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Στη βάση των παραπάνω, αναδεικνύεται, επίσης, η σημασία του ρόλου ενός ευαισθητοποιημένου εκπαιδευτικού στα υπάρχοντα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα και η ανάγκη ενδυνάμωσής του.

2. Ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση εκπαιδευτικών σε θέματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης

2.1. Δραστηριότητες ευαισθητοποίησης και ενδυνάμωσης από το υλικό του ECML

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση στοχεύει σε πολλά περισσότερα από την αποδοχή της ετερότητας. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αντιμετωπίσουν την πρόκληση της πολυγλωσσίας στις τάξεις τους και να διδάξουν μαθητές/τριες προερχόμενους/ες από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες αντλήθηκαν από το αναρτημένο υλικό του Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ECML) και αφορούν την έννοια της «ταυτότητας», προσωπικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, και μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της σχολικής τάξης είτε για την ευαισθητοποίηση μαθητών/τριών σε θέματα ετερότητας είτε για την ενδυνάμωση της εκπαιδευτικής κοινότητας σε θέματα πολυπολιτισμικότητας.

Αναπτύσσοντας πολυπολιτισμική επίγνωση

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες στοχεύουν στην ενίσχυση της πολυπολιτισμικής επίγνωσης των εκπαιδευτικών ή/και των μαθητών/τριών, καθώς και στη διερεύνηση της ετοιμότητάς τους να αποδεχθούν μέλη από άλλους πολιτισμούς. Οι δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν στη διευκρίνιση εννοιών προκειμένου να ξεπεραστούν προκαταλήψεις και στερεότυπα.

Οι κύκλοι της πολυπολιτισμικής μου ταυτότητας

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στην ανάδειξη και αναγνώριση των πολλαπλών διαστάσεων των ταυτοτήτων του κάθε ατόμου. Προτρέπουν να κοιτάξουμε τους εαυτούς μας από διάφορες οπτικές γωνίες και να καθορίσουμε τη θέση μας στην οικογένεια, την κοινότητα, το εργασιακό περιβάλλον και ολόκληρη την κοινωνία. Η ανάλυση των ταυτοτήτων μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη κατανόηση και αποδοχή του άλλου.

Εγώ και η ομάδα

Οι δραστηριότητες στοχεύουν στη γνωριμία μεταξύ των συμμετεχόντων και στη δημιουργία, στο δέσιμο της ομάδας. Το πρώτο βήμα είναι η γνωριμία των εκπαιδευτικών ή/και των μαθητών/τριών μεταξύ τους. Ακολουθεί ο σχηματισμός δυαδικών ομάδων και η παρουσίασή τους στην ολομέλεια, με τη δημιουργία μιας ομαδικής αφίσας που αναπαριστά την ομάδα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Α. Οι κύκλοι της πολυπολιτισμικής μου ταυτότητας

Μοιραζόμαστε τις πληροφορίες¹

Δραστηριότητα: Χρόνος 20΄

1. Μοιραστείτε μια ιστορία σχετικά με κάποια φορά που αισθανθήκατε **περηφάνια** για ένα χαρακτηριστικό της ταυτότητάς σας από αυτά που αναφέρατε παραπάνω.

2. Γράψτε μια ιστορία για κάποια περίοδο της ζωής σας που ήταν ιδιαίτερα **επώδυνο** να ταυτίζεστε με μια από τις ταυτότητες που αναφέρατε (αυτό μπορεί να είναι με τη μορφή εργασίας στο σπίτι).

3. Προσδιορίστε ένα στερεότυπο που σχετίζεται με μία από τις ομάδες με τις οποίες ταυτίζεστε, αλλά **δεν** σας χαρακτηρίζει προσωπικά.

Συμπληρώστε την ακόλουθη πρόταση:

Είμαι (ένας / μία) _____ ΔΕΝ (ένας / μία) _____.

Άρα, αν ένα από τα χαρακτηριστικά ήταν «Μεξικανός», και νομίζετε ότι ένα στερεότυπο είναι ότι όλοι οι Μεξικανοί είναι πάντα αργοπορημένοι, η πρότασή σας θα ήταν:

Είμαι Μεξικανός, αλλά ΔΕΝ είμαι πάντα αργοπορημένος.

Δραστηριότητα: Χρόνος 15΄

Μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές ερωτήσεις για την επεξεργασία αυτής της δραστηριότητας.

1. Από πού αντλείτε πληροφορίες για άτομα ή ομάδες αναφορικά με την εθνικότητα, το φύλο, την κοινωνική τάξη και άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές ταυτότητες;

2. Πώς επεξεργάζεστε τις πληροφορίες που παίρνετε από αυτές τις πηγές; Η δική σας κατανόηση και επεξεργασία της πληροφορίας βασίζεται στην προσωπική σας εμπειρία ή κοσμοθεωρία;

3. Πώς μπορεί η παραπληροφόρηση σχετικά με αυτά τα ζητήματα να συμβάλλει στη δημιουργία στερεοτύπων και στον κοινωνικό αποκλεισμό;

4. Ποιος είναι ο ρόλος σας ως εκπαιδευτικού στην αντιμετώπιση αυτών των στερεοτύπων και πώς θα συμβάλλετε στην πληρέστερη κατανόηση αυτών των ζητημάτων από την πλευρά των μαθητών/τριών; Εργαστείτε σε μικρές ομάδες και γράψτε ένα κείμενο με τις προτάσεις σας.

¹ Βλ. σχετ. <http://archive.ecml.at/mtp2/lea/results/Activities/viera.pdf>.

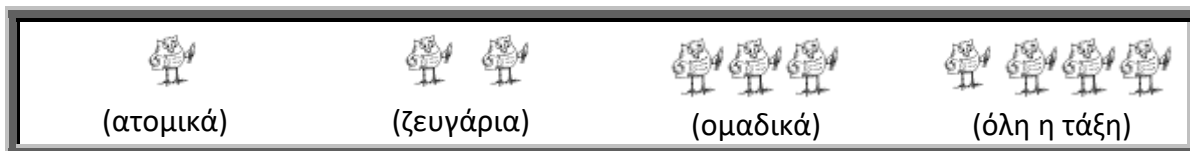
Β. Αναπτύσσοντας πολυπολιτισμική επίγνωση

Πώς επηρεάζεται η πολυπολιτισμική σας επίγνωση από στοιχεία του πολιτισμού σας;²

Δραστηριότητα: Χρόνος 45΄

Απαιτούμενο υλικό: Χαρτί του μέτρου, χρωματιστά μολύβια

Ομαδοποίηση:

	<p>Ζωγράφισε ένα διάγραμμα που αντανακλά στοιχεία του πολιτισμού σου, τα οποία πιστεύεις ότι είναι τα πιο σημαντικά για σένα ως άτομο. Για παράδειγμα, μπορείς να σκεφτείς τη θρησκεία, τις ηθικές αξίες, τη γλώσσα, το φαγητό, την παράδοση κ.λπ. Το διάγραμμα είναι απλά ένα δείγμα του πώς μπορεί να αποτυπωθούν τα παραπάνω στοιχεία (π.χ. 1ο θρησκεία, 2ο φαγητό, 3ο παράδοση, 4ο αξίες).</p>	
	<p>Κάνετε ζευγάρια και συγκρίνετε τα διαγράμματά σας. Προσπαθήστε να βρείτε εάν υπάρχουν κάποια κοινά στοιχεία.</p>	
	<p>Εργαστείτε ομαδικά και συζητήστε ποια είναι τα κοινά στοιχεία των διαγραμμάτων σας. Στη συνέχεια, να αποτυπώσετε, με όποιον τρόπο θέλετε, τα κοινά σημεία που εντοπίσατε. Αναρτήστε τις εργασίες σας στον πίνακα.</p>	
	<p>Παρατηρήστε τις εργασίες που αναρτήσατε και σημειώστε ομοιότητες και διαφορές. Προσπαθήστε να συμπεράνετε, αν η σπουδαιότητα που αποδίδει κάθε πολιτισμός σε διαφορετικές αξίες, μπορεί να είναι μια αιτία παρανόησης ή έλλειψης ανεκτικότητας απέναντι σε μέλη άλλων πολιτισμικών ομάδων.</p>	
	<p>Σκεφτείτε πώς ο τρόπος με τον οποίο προσλαμβάνετε τα πολιτισμικά στοιχεία, τις αξίες και τις παραδόσεις άλλων πολιτισμών, επηρεάζει την ικανότητά σας να τους κατανοείτε και να τους αποδέχεστε.</p>	

² Βλ. σχετ. <http://archive.ecml.at/mtp2/lea/results/Activities/gordiana.pdf>.

Γ. Εγώ και η ομάδα

Τι είναι σημαντικό για μένα;³

Δραστηριότητα: Χρόνος 45΄

Υλικό που απαιτείται να φέρουν οι μαθητές/τριες στην τάξη: αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν κάτι σχετικά με την καταγωγή, το σπίτι, τον πολιτισμό, την προσωπικότητα ή καθημερινά μικροαντικείμενα που είναι σημαντικά για τους/τις μαθητές/τριες.

1. Καθίστε σε κύκλο και μιλήστε για 2-3 λεπτά για το αντικείμενο που φέρατε και τον τρόπο με τον οποίο αυτό συνδέεται μαζί σας, με τον πολιτισμό και την οικογένειά σας. Μετά τοποθετήστε το αντικείμενο στο μέσο του κύκλου.
2. Όταν όλοι τελειώσουν με την αφήγηση της ιστορίας του αντικειμένου που έχουν φέρει, μπορούν να τεθούν ερωτήσεις ή μπορούν να γίνουν σχόλια σε σχέση με την κάθε ιστορία.
3. Όταν ακουστούν όλες οι ιστορίες, οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να εντοπίσουν ομοιότητες και φράσεις που τους έκαναν εντύπωση, τόσο σε σχέση με τα δικά τους αντικείμενα όσο και με τα αντικείμενα των υπόλοιπων μελών της ομάδας.

Προαιρετική δραστηριότητα

Οι μαθητές/τριες σε ζευγάρια γράφουν μια μικρή ιστορία για το αντικείμενο του άλλου. Πριν γράψουν, μπορούν να θέσουν συμπληρωματικές, διευκρινιστικές ερωτήσεις. Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες ανταλλάσσουν ό,τι έγραψαν και οι κάτοχοι των αντικειμένων μπορούν να συμπληρώσουν ή να διορθώσουν την ιστορία. Οι τελικές ιστορίες αναρτώνται στον τοίχο της τάξης.

³ Βλ. σχετ. <http://archive.ecml.at/mtp2/lea/results/Activities/piret.pdf>.

2.2. PEPELINO: Ευρωπαϊκό portfolio για εκπαιδευτικούς προσχολικής εκπαίδευσης

Η ενασχόληση εκπαιδευτικών με πολύ μικρά παιδιά που στοχεύουν, μεταξύ άλλων, να τα βοηθήσουν να αναπτύξουν την ικανότητά τους να εκφράζονται, να κατανοούν και να αλληλεπιδρούν, είναι μια συναρπαστική εργασία. Είναι επίσης τεράστια ευθύνη. Η απόκτηση των δεξιοτήτων που απαιτούνται για έναν εκπαιδευτικό προσχολικής αγωγής είναι μια πρόκληση και μια μακρά διαδικασία που απαιτεί συστηματικό προβληματισμό σχετικά με τις αξίες, τις αντιλήψεις, την εμπειρία και τις πρακτικές του, τόσο μεμονωμένα όσο και σε ένα πλαίσιο συνεργασίας.

Το PEPELINO είναι ένα portfolio που έχει σχεδιαστεί για υποψηφίους αλλά και ενεργεία εκπαιδευτικούς προσχολικής εκπαίδευσης, που επιθυμούν να αποκτήσουν ή/και να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες, ώστε να προωθήσουν αποτελεσματικά τη γλωσσική και πολιτιστική ανάπτυξη των παιδιών, ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.

Το PEPELINO χωρίζεται σε οκτώ μέρη:

- Μια σύντομη παρουσίαση του ρόλου των γλωσσών στο πλαίσιο των πολιτικών του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Παράθεση μερικών βασικών ιδεών που θα σας βοηθήσουν να κατανοήσετε τη δομή και τον ρόλο του.
- Μια ενότητα που αναφέρεται ως «προσωπική δήλωση» και σας καλεί, καθώς ξεκινάτε την επαγγελματική σας μάθηση, να σκεφτείτε τις προσδοκίες που έχετε από αυτή.
- Γλωσσική βιογραφία στην οποία μπορείτε να συμμετάσχετε σε μια προσωπική διαδικασία προβληματισμού σχετικά με τις γλωσσικές σας εμπειρίες και τις αντιλήψεις σας για τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία.
- Μια προσωπική ανάλυση των επαγγελματικών σας δεξιοτήτων, η οποία θα σας ενθαρρύνει στον αναστοχασμό σχετικά με την επαγγελματική σας ανάπτυξη.
- Μια ενότητα στην οποία μπορείτε να καταγράψετε τις ξένες γλώσσες που γνωρίζετε και χρησιμοποιείτε.
- Φάκελο για να τεκμηριώσετε την πρόοδό σας και να εκθέσετε τις σκέψεις σας σχετικά με τις διδακτικές σας πρακτικές.
- Μια ανακεφαλαιωτική λίστα δεξιοτήτων που συνοδεύονται από σύντομη περιγραφή και έχει στόχο να βοηθήσει στην διερεύνηση και ανάλυση των δικών σας επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Το PEPELINO μπορεί να σας βοηθήσει:

- Να σκεφτείτε σε βάθος τις επαγγελματικές δεξιότητες που πρέπει να έχει κάθε εκπαιδευτικός προσχολικής εκπαίδευσης, σε σχέση με τις διαφορετικές γλώσσες και τους πολιτισμούς.

- Να μοιραστείτε και να ανταλλάξετε εμπειρίες με συναδέλφους σας, στο πλαίσιο ερευνητικών σχεδίων δράσης.
- Να κάνετε μια προσωπική ανάλυση των επαγγελματικών σας δεξιοτήτων, η οποία θα βοηθήσει στον αναστοχασμό και στην απόκτηση ή/και τη βελτίωση νέων δεξιοτήτων που θα συμβάλλουν στην επαγγελματική σας ανάπτυξη.
- Να τεκμηριώνετε την πρόοδό σας και να εκθέτετε τις σκέψεις σας σχετικά με τις διδακτικές σας πρακτικές.

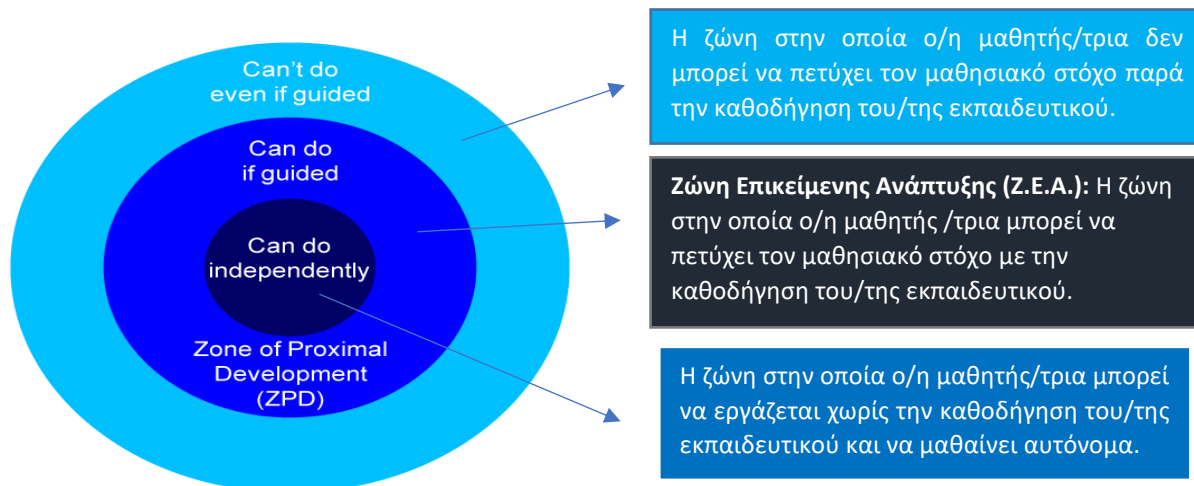
Είναι βέβαιο πως καλλιεργώντας τις παραπάνω δεξιότητες με τη βοήθεια του PEPELINO, θα είστε σε θέση να προσφέρετε στους μαθητές σας την υποστήριξη που αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως «σκαλωσιά». Με άλλα λόγια να βοηθήσετε τους μικρούς μαθητές σας στην γλωσσική και πολιτιστική τους ανάπτυξη, ώστε να προχωρήσουν με αυτοπεποίθηση στο επόμενο βήμα!

Τέλος, στον ιστότοπο www.ecml.at/pepelinio, θα βρείτε επιπλέον εργαλεία: ιδέες για αυτοαξιολόγηση και προβληματισμό, συχνές ερωτήσεις, γλωσσάριο και αναφορές.

3. Οικοδομώντας τη γνώση σε πολύγλωσσες τάξεις

3.1. Η διαδικασία του scaffolding

Η μαθησιακή διαδικασία θα πρέπει να οργανώνεται από τον/την εκπαιδευτικό με τη μορφή «σκαλωσιάς» (scaffolding), έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να οικοδομούν τη γνώση σταδιακά σύμφωνα με το στάδιο που βρίσκεται καθένας και καθεμιά στη Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης (βλ. σχετ. <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2016-2019/languageinsubjects/Step2Teaching/tabid/4194/language/en-GB/Default.aspx>).

Στρατηγικές scaffolding

(<https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2016-2019/languageinsubjects/Step2Teaching/2ScaffoldingTechniques/tabid/4232/language/en-GB/Default.aspx>)

Στρατηγικές	Τι χρειάζεται να κάνουμε οι εκπαιδευτικοί	Προετοιμάζοντας τη διδακτική ενότητα (hard scaffolding)	Διδάσκοντας (soft scaffolding)
Εμπλοκή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία.	Να προκαλέσουμε τους/τις μαθητές/τριες να ενδιαφερθούν για την εργασία τους.	Βρίσκουμε κάποιο ζήτημα που σχετίζεται με την καθημερινή ζωή. Αποσαφηνίζουμε το αντικείμενο του μαθήματος και τους γλωσσικούς στόχους. Έχουμε στο μυαλό μας τις λέξεις που χρειάζεται να ξέρουν οι μαθητές/τριες για να καταλάβουν και να ακολουθήσουν οδηγίες.	Βοηθάμε τους/τις μαθητές/τριες να ανακαλύψουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τα κενά τους όσον αφορά τη γνώση περιεχομένου και γλώσσας της ενότητας που διδάσκουμε. Αξιοποιούμε τι γνωρίζει ήδη ο/η μαθητής/τρια για το θέμα στη μητρική του γλώσσα ή/και στη Γ2. Ζητάμε από τους/τις μαθητές/τριες να επαναλάβουν αυτό που τους ζητάμε με άλλο τρόπο ή στη Γ2.

Περιορισμός του βαθμού αυτονομίας στην εργασία των μαθητών/τριών.	Να βοηθήσουμε τους/τις μαθητές/τριες στα σημεία του ζητούμενου που είναι πιο περίπλοκα.	Σχεδιάζουμε βάσει της Ζ.Ε.Α. Δίνουμε σαφείς οδηγίες. Αποφεύγουμε τους πολλούς γνωστικούς στόχους. Μοιράζουμε τα ζητούμενα ή τα μειώνουμε. Δίνουμε το απαιτούμενο λεξιλόγιο, ρήματα και γλωσσικές δομές. Παρέχουμε ένα μοντέλο με την αρχή των προτάσεων που οι μαθητές/τριες θα χρειαστούν για να ολοκληρώσουν την εργασία τους.	Ζητάμε από τους/τις μαθητές/τριες να σκεφτούν τρόπους, για να ολοκληρώσουν επιτυχώς την εργασία τους, συμπεριλαμβανομένων και των ζητούμενων στη γλώσσα. Βοηθάμε τους/τις μαθητές/τριες να χρησιμοποιήσουν σωστά και με ακρίβεια τη γλώσσα, όταν μιλάνε για την εργασία τους. Ζητάμε από τους/τις μαθητές/τριες να απαντήσουν πρώτα προφορικά ή στον πίνακα.
Διατήρηση αμείωτου του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών.	Να κρατήσουμε τους/τις μαθητές/τριες προσηλωμένους/ες στον μαθησιακό στόχο.	Με τακτική ανατροφοδότηση: Δίνουμε στους/στις μαθητές/τριες μια εσχάρα αυτοαξιολόγησης που αφορά γλωσσικούς και μαθησιακούς στόχους. Η΄/ΚΑΙ Ζητάμε από τους/τις μαθητές/τριες να κατασκευάσουν τη δική τους εσχάρα αυτοαξιολόγησης παρέχοντάς τους παράδειγμα.	Δίνουμε συχνά και με ποικίλους τρόπους ανατροφοδότηση στους/στις μαθητές/τριες. Παρέχουμε πληροφορίες στους/στις μαθητές/τριες για την απόδοσή τους. Ενθαρρύνουμε τους/τις μαθητές/τριες.
Επισήμανση των σημείων που είναι κρίσιμα για την πρόοδο της εργασίας .	Να δείξουμε στους/στις μαθητές/τριες τις διαφορές ανάμεσα σε αυτό που αναμένεται από αυτούς/ές να κάνουν και σε αυτό που έχουν ήδη κάνει.	Προετοιμάζουμε τους μαθησιακούς στόχους για το επόμενο μάθημα.	Δείχνουμε τα λάθη αλλά και τις επιτυχίες. Ζητάμε από τους/τις μαθητές/τριες να σκεφτούν και άλλους τρόπους για να επιλύσουν το ζητούμενο.
Διαχείριση της απογοήτευσης.	Να αποτρέψουμε την πιθανότητα αποτυχίας των μαθητών/τριών.	Παρέχουμε κατευθύνσεις για τη σωστή απάντηση αλλά όχι ολοκληρωμένη την απάντηση.	Ελέγχουμε τακτικά την κατανόηση. Θέτουμε ρωτήσεις με απλό τρόπο. Δίνουμε ικανοποιητικό χρόνο για να απαντήσουν.
Επίδειξη του μοντέλου.	Να δώσουμε δείγματα συμπεριφοράς που μπορούν οι μαθητές/τριες να μιμηθούν συμπεριλαμβάνοντας και επίδειξη δεξιοτήτων.	Ετοιμάζουμε γραπτά παραδείγματα των σωστών απαντήσεων.	Δείχνουμε στους/στις μαθητές/τριες πώς να προχωρήσουν. Δίνουμε παραδείγματα καλών απαντήσεων. Επιτρέπουμε στους μαθητές/τριες να ανατρέξουν σε μοντέλα που έχουν ήδη κατασκευάσει.

3.2. Διδάσκοντας μαθηματικά σε πολύγλωσσες τάξεις

Σχεδιασμός μαθησιακών δραστηριοτήτων

- ✓ Αξιοποιούμε μαθησιακές δραστηριότητες με πολυπολιτισμικά και διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά.
- ✓ Εντάσσουμε στη διερεύνηση θεμάτων ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης μαθηματικές μεθόδους και εργαλεία.
- ✓ Προσεγγίζουμε μια μαθηματική έννοια μέσα από την ιστορία των μαθηματικών σε διαφορετικούς πολιτισμούς.

Μέσα από ρεαλιστικά μαθηματικά προβλήματα καθημερινής ζωής με αναφορές σε πολιτισμικά στοιχεία των δίγλωσσων μαθητών/τριών μας.

Χρησιμοποιούμε τα μαθηματικά για να κατανοήσουμε σύγχρονα θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και να προτείνουμε λύσεις.

<http://www.radicalmath.org/>

Μέσα από δραστηριότητες που εστιάζουν στην εξέλιξη των μαθηματικών από πολιτισμό σε πολιτισμό ή στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών, για παράδειγμα η πολιτισμική διαδρομή της δεκάδας από τους Αιγύπτιους ως σήμερα.

Διαχείριση μαθησιακών δραστηριοτήτων

- ✓ Χρησιμοποιούμε **σκαλωσιές μάθησης**.
- ✓ Εστιάζουμε στην τάξη στην ανάδειξη των διαφορετικών ιδεών, στρατηγικών και λύσεων των παιδιών.
- ✓ Συντονίζουμε τη μαθηματική συζήτηση με σκοπό να αναδειχθεί η προσφορά της κάθε διαφορετικής ιδέας στην αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών.

1. Διαφοροποιούμε τις σκαλωσιές ανάλογα με τις ανάγκες και τις μαθηματικές ταυτότητες των μαθητών/τριών.
 1. Συνδέουμε την κάθε σκαλωσιά με το μαθηματικό έργο που διευκολύνει, για παράδειγμα, για να συγκρίνουμε τους αριθμούς μπορούμε να τους τοποθετήσουμε σε αριθμογραμμή.
 2. Κωδικοποιούμε τις βασικές σκαλωσιές για να χρησιμοποιούνται εύκολα και γρήγορα από τα παιδιά, για παράδειγμα, (μπαίνουμε στη θέση του «ήρωα» του προβλήματος).
 3. Προσφέρουμε τις σκαλωσιές ανάλογα με τις εμπειρίες των παιδιών σε μια μαθηματική δραστηριότητα, για παράδειγμα, δίνουμε περισσότερες και ισχυρότερες σκαλωσιές σε μια νέα εμπειρία.

3.3. To CLIL (Content & Language Integrated Learning): Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας & (Γνωστικού) Περιεχομένου

Η παραδοσιακή εκπαίδευση θέλει τη γλώσσα σημαντική μόνο στα γλωσσικά μαθήματα. Σήμερα, ωστόσο, η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων θεωρείται, επιπλέον, και πολύτιμο εργαλείο, μέσα από το οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες, αφενός, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, αφετέρου, μαθαίνουν το περιεχόμενο μαθημάτων, όπως της γεωγραφίας, της ιστορίας, των μαθηματικών, της πολιτικής παιδείας κ.ά. Η προσέγγιση αυτή –στην οποία τέμνονται η ανάπτυξη γλωσσικών, κοινωνικών και γνωστικών δεξιοτήτων– αποκτά μεγάλη σημασία για όσους και όσες εκπαιδεύονται σε γλώσσα διαφορετική από τη μητρική τους. Από αυτή την άποψη, το CLIL αποτελεί εργαλείο εκμάθησης τόσο της ξένης γλώσσας όσο και της δίγλωσσης ή πολύγλωσσης και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Καθώς οι μαθητές και οι μαθήτριες αναπτύσσουν τις γλωσσικές δεξιότητές τους, γίνονται ταυτόχρονα πιο ικανοί/ες ως προς το να κατανοούν και να διαχειρίζονται σταδιακά όλο και πιο πολύπλοκα ζητήματα.

Οι προκλήσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς που χρησιμοποιούν το CLIL είναι:

1. πώς να βελτιώσουν, ταυτόχρονα, την εκμάθηση της γλώσσας και του περιεχομένου, χωρίς να υποβαθμίσουν καμία από τις δύο πλευρές·

2. πώς να αναπτύξουν μεθόδους και τεχνικές, όπως τη διατύπωση ερωτήσεων, την εκμείευση πληροφοριών, τη χρήση παραφράσεων και συνωνύμων, τη δόμηση εννοιών και άλλων, που συνολικά λειτουργούν ως «σκαλωσιές» (scaffolding), με στόχο τη διευκόλυνση της μάθησης και, κατ' επέκταση, τη συγκρότηση των υποκειμένων.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών (ECML), που υπηρετεί την πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης στη γλωσσική εκπαίδευση, έχει θέσει την αξιοποίηση της μεθόδου CLIL στην πρώτη γραμμή των επιδιώξεών του, υποστηρίζοντας τη χρήση της με εκδόσεις και διαδικτυακούς τόπους, όπως (ενδεικτικά) οι παρακάτω:

1. <https://www.ecml.at/Thematicareas/ContentandLanguageIntegratedLearning/tabid/1625/language/en-GB/Default.aspx>
2. <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2012-2015/LanguageDescriptors/tabid/1800/Default.aspx>
3. https://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/language_descriptors/documents/Descriptors-EN.pdf
4. <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2016-2019/languageinsubjects/tabid/1854/language/en-GB/Default.aspx>
5. https://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/language_descriptors/documents/language-descriptors-EN.pdf#page=60, γλωσσικοί δείκτες στα Μαθηματικά και στην Ιστορία, συνδεδεμένοι με τα επίπεδα του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τη Γλώσσα (Common European Framework of References for Languages/ [The CEFR levels](#)).
6. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045bb5a>, επίπεδα γλωσσομάθειας (στα ελληνικά).

Το διδακτικό παράδειγμα που ακολουθεί, αντλεί στοιχεία από τη δράση [ConBat](#) (Content Based Learning + Plurilingual/Cultural Awareness) του ECML και, πιο συγκεκριμένα, από ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας (project), συνολικής διάρκειας 5-6 διδακτικών ωρών, με τίτλο *Explorers* (Εξερευνητές), για μαθητές-τριες ηλικίας 13-16 ετών. Παρατίθενται, στη συνέχεια, τα Φύλλα Εργασίας:

Φύλλο εργασίας 1: «Οι εξερευνητές»

Εργαστείτε σε ομάδες για να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Τι ήταν οι «εξερευνητές» του 15ου-16ου αιώνα;
2. Ποια ήταν τα κίνητρό τους;
3. Γνωρίζετε κάποιον εξερευνητή;

Συζητήστε σε ομάδες¹ για 10'. Κρατήστε σημειώσεις. Πρέπει να παρουσιάσετε μία περίληψη στην τάξη χρησιμοποιώντας λέξεις-κλειδιά, με βάση τη συζήτησή σας.

Μπορείτε να κάνετε μια λίστα με τις λέξεις-κλειδιά; Σε πόσες γλώσσες μπορείτε να τις μεταφράσετε;²

Μπορείτε να κάνετε ένα «συννεφόλεξο» ή ένα σταυρόλεξο με αυτές;³

Φύλλο εργασίας 2: «Ο Χριστόφορος Κολόμβος (1451-1506)»

Εργαστείτε σε ομάδες για να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποιος (ήταν ο Χριστόφορος Κολόμβος);
2. Τι (έκανε);
3. Πώς (το έκανε);
4. Γιατί (το έκανε);

Συζητήστε σε ομάδες για 10'. Κρατήστε σημειώσεις. Πρέπει να παρουσιάσετε μία περίληψη στην τάξη χρησιμοποιώντας λέξεις-κλειδιά, με βάση τη συζήτησή σας.

Μπορείτε να κάνετε μια λίστα με τις λέξεις-κλειδιά; Σε πόσες γλώσσες μπορείτε να τις μεταφράσετε;

Μπορείτε να κάνετε ένα «συννεφόλεξο» ή ένα σταυρόλεξο με αυτές;

Ενδεικτικές απαντήσεις στο φύλλο εργασίας 1:

Λίστα με τις λέξεις κλειδιά:

- Εξερευνητές
- 15ος-16ος αιώνες
- Ισπανοί, Πορτογάλοι, Ιταλοί
- Κέρδος, φήμη, περιέργεια, πίστη
- Μάρκο Πόλο
- Χριστόφορος Κολόμβος
- Βάσκο ντε Γκάμα
- Μαγγελάνος

¹ Ομαδοσυνεργατική μέθοδος: Τα παιδιά χωρίζονται σε 4 μεικτές ομάδες, που αποτελούνται η κάθε μία από παιδιά διαφορετικής προέλευσης και διαφορετικού γλωσσικού υπόβαθρου, ώστε τα μικρά κείμενα που τα παιδιά παράγουν στο εσωτερικό κάθε ομάδας να μεταφράζονται από τη μία γλώσσα στην άλλη. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα θα διαβάσει το κείμενο της άλλης, για να κάνει παρατηρήσεις-σχόλια.

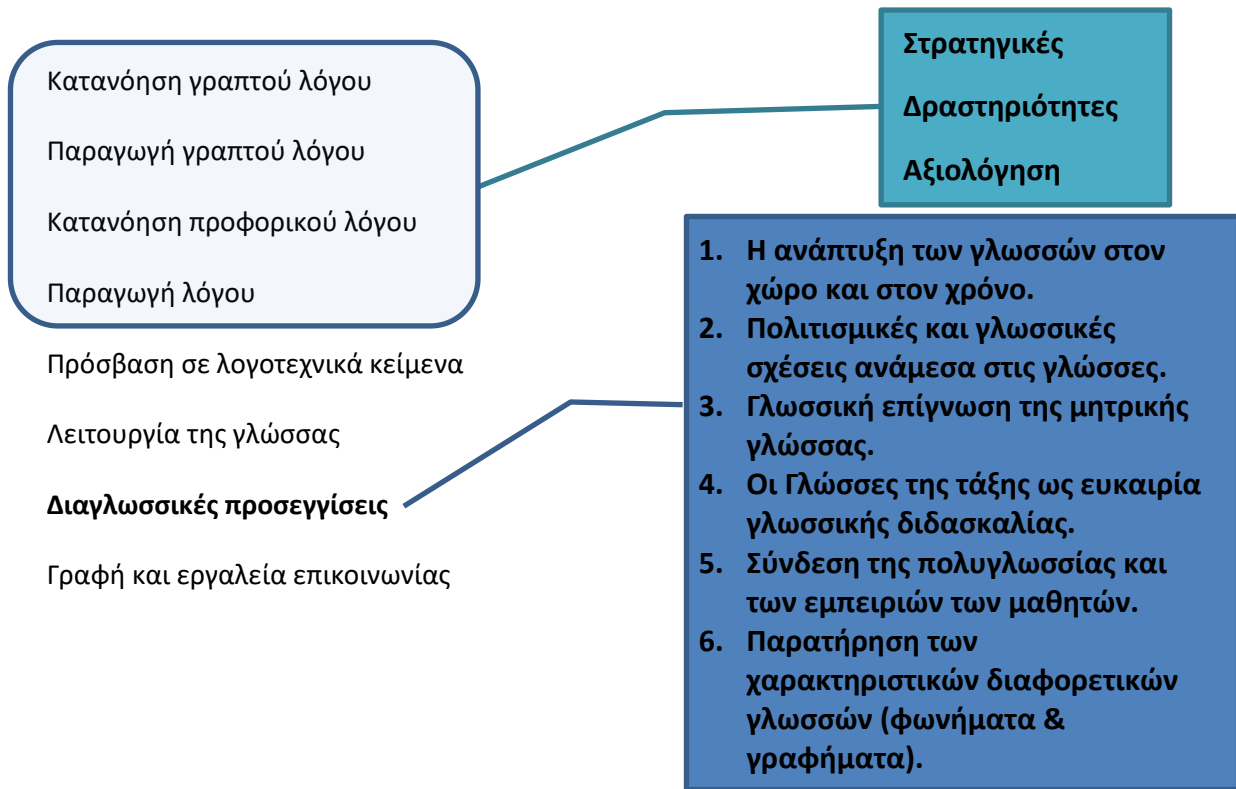
² Η ερώτηση αυτή εισάγει στη διδασκαλία μία τεχνική της πολύγλωσσης-διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

³ Η δραστηριότητα εισάγει τις Νέες Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνίας και, κατά συνέπεια, το ζήτημα του γραμματισμού σε αυτές. «Συννεφόλεξα» γίνονται online με το λογισμικό, π.χ. <https://wordart.com/> (γραμματοσειρά Linux Biolinum ή BPreplay Regular). Η αξιοποίησή του αποβλέπει στον εμπλουτισμό, με παιγνιώδη τρόπο, του λεξιλογίου των μαθητών/τριών και την εξάσκησή τους στην παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου. Προϋπόθεση η επιλογή των κατάλληλων ερωτήσεων. Κάτι ανάλογο μπορεί να γίνει και με την κατασκευή σταυρόλεξων, π.χ. με το λογισμικό <https://crosswordlabs.com/>.

3.4. Διδάσκοντας «γλώσσες» και όχι «γλώσσα»

8 Θεματικοί άξονες

Παράδειγμα δραστηριότητας αφύπνισης για τη πολυγλωσσία

Ελληνικά	Français	español	Italiano	Deutsch	Άλλη...
		el aeropuerto	l'aeroporto		
		el metro	la metro		
		el tren	il treno		
		la estación	la stazione		
		la ciudad	la città		
		el bulevar	il corso		
		la puerta	la porta		
		la iglesia	la chiesa		
		la ópera	l'opera		
		el castillo	il castello		

«Η εκπαίδευση των παιδιών θα πρέπει να υποστηρίζει στο έπακρο την ανάπτυξη της προσωπικότητας, των ταλέντων και των ικανοτήτων τους. Θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους δικούς τους και άλλους πολιτισμούς. Θα πρέπει επίσης να τους βοηθά να μαθαίνουν να ζουν ειρηνικά και να προστατεύουν το περιβάλλον. Τα παιδιά έχουν ιδιαίτερη ευθύνη να σέβονται τα δικαιώματα των γονέων τους. Η εκπαίδευση θα πρέπει να αναπτύξει τον σεβασμό για τις αξίες και τον πολιτισμό των γονέων. Η Σύμβαση δεν αντιμετωπίζει ζητήματα που αφορούν τη σχολική ενδυμασία, το τραγούδι του εθνικού ύμνου ή την προσευχή στα σχολεία. Εναπόκειται στις κυβερνήσεις και στους επαγγελματίες της εκπαίδευσης κάθε χώρας να καθορίσουν κατά πόσον, στο πλαίσιο λειτουργίας της κοινωνίας τους και της ισχύουσας νομοθεσίας, τα θέματα αυτά επηρεάζουν άλλα δικαιώματα που προστατεύονται από τη Σύμβαση».

(https://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf)

Οι φωτογραφίες του οπισθόφυλλου είναι από το επιμορφωτικό σεμινάριο του Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ECML), με θέμα «Supporting Multilingual Classrooms», που πραγματοποιήθηκε στο Πειραματικό Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Αθήνας (20 & 21 Φεβρουαρίου 2020).

Ομάδα Σύνταξης:

Αικατερίνη Αραμπατζή, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 02

Μαρία Νέζη, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 02

Ευφροσύνη Βαγή-Σπύρου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 60

Γεωργία Παύλου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 60

Ποτούλα-Σπυριδούλα Βασιλείου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

Γεωργία Πολυζώη, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

Παναγιώτης Γατσωτής, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 02

Φωτεινή Φιλίππου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

Ζωή Καραμπατζάκη, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 60

Αντιγόνη Χατζηϊωάννου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 07

Αικατερίνη Λαμπροπούλου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

Μάρθα Χριστοπούλου, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

Στυλιανός Μαρκαντωνάκης, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 05

Πέτρος Χαβιάρης, Σ.Ε.Ε. ΠΕ 70

